

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 2 maja 2012 r. (*)

Własność intelektualna – Dyrektywa 91/250/EWG – Ochrona prawna programów komputerowych – Artykuł 1 ust. 2 i art. 5 ust. 3 – Zakres ochrony – Tworzenie bezpośrednio lub za pomocą innego procesu – Program komputerowy chroniony prawem autorskim – Odtworzenie funkcji przez drugi program bez dostępu do kodu źródłowego pierwszego programu – Dekompilacja kodu obiektowego pierwszego programu komputerowego – Dyrektywa 2001/29/WE – Prawa autorskie i pokrewne w społeczeństwie informacyjnym – Artykuł 2 lit. a) – Podręcznik użytkownika programu komputerowego – Powielenie w innym programie komputerowym – Naruszenie prawa autorskiego – Warunek – Wyraz własnej twórczości intelektualnej autora podręcznika użytkownika

W sprawie C-406/10

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division (Zjednoczone Królestwo), postanowieniem z dnia 2 sierpnia 2010 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 11 sierpnia 2010 r., w postępowaniu

SAS Institute Inc.,

przeciwko

World Programming Ltd,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.C. Bonichot, A. Prechal, prezesi izb, R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, G. Arestis (sprawozdawca), A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, M. Berger i E. Jarašiūnas, sędziowie,

rzecznik generalny: Y. Bot,

sekretarz: L. Hewlett, główny administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 21 września 2011 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu SAS Institute Inc. przez H.J. Carra, QC, oraz M. Hicksa i J. Irvine’a, barristers,
- w imieniu World Programming Ltd przez M. Howe’a, QC, R. Onslowa oraz I. Jamal, barristers, upoważnionych przez A. Cartera-Silka, solicitor,
- w imieniu rządu hiszpańskiego przez N. Díaz Abad, działającą w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu fińskiego przez H. Leppo, działającą w charakterze pełnomocnika,

- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez L. Seeborutha oraz C. Murrell, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez S. Małynicza, barrister,
 - w imieniu Komisji Europejskiej przez J. Samnaddę, działającą w charakterze pełnomocnika,
- po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 29 listopada 2011 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1 ust. 2 i art. 5 ust. 3 dyrektywy Rady 91/250/EWG z dnia 14 maja 1991 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (Dz.U. L 122, s. 42) oraz art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. L 167, s. 10).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy spółką SAS Institute Inc. (zwaną dalej „SAS Institute”) a spółką World Programming Ltd (zwaną dalej „WPL”) w przedmiocie powództwa wniesionego przez SAS Institute z tytułu naruszenia praw autorskich do programów komputerowych i podręczników dotyczących jej systemu informatycznego baz danych.

Ramy prawne

Uregulowania międzynarodowe

- 3 Artykuł 2 ust. 1 konwencji o ochronie dzieł literackich i artystycznych, podpisanej w Bernie w dniu 9 września 1886 r. (akt paryski z dnia 24 lipca 1971 r.), w brzmieniu uwzględniającym zmiany z dnia 28 września 1979 r. (zwaną dalej „konwencją berneńską”), stanowi:

„Określenie »dzieła literackie i artystyczne« obejmuje wszystkie dzieła literackie [...], bez względu na sposób lub formę ich wyrażenia [...]”.
- 4 Artykuł 9 Porozumienia w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (zwanego dalej „TRIPS”), ujętego w załączniku 1 C do porozumienia z Marrakeszu ustanawiającego Światową Organizację Handlu, zatwierdzonego decyzją Rady 94/800/WE z dnia 22 grudnia 1994 r. dotyczącą zawarcia w imieniu Wspólnoty Europejskiej w dziedzinach wchodzących w zakres jej kompetencji, porozumień, będących wynikiem negocjacji wielostronnych w ramach Rundy Urugwajskiej (1986–1994) (Dz.U. L 336, s. 1), przewiduje:

„1. Członkowie zastosują się do artykułów 1–21 [konwencji berneńskiej] oraz załącznika do niej [...].

2. Ochrona w zakresie praw autorskich dotyczy wyłącznie sposobu wyrażania, a nie idei, procedur, metod działania lub koncepcji matematycznych”.

- 5 Zgodnie z art. 10 ust. 1 TRIPS:

„Programy komputerowe, zarówno w kodzie źródłowym, jak przedmiotowym, będą chronione jak

dzieła literackie na podstawie [konwencji berneńskiej]”.

- 6 Artykuł 2 Traktatu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) o prawie autorskim, przyjętego w Genewie w dniu 20 grudnia 1996 r., który wszedł w życie w odniesieniu do Unii Europejskiej w dniu 14 marca 2010 r. (Dz.U. L 32, s. 1), brzmi, jak następuje:

„Ochrona prawa autorskiego obejmuje formę wyrażania, a nie idee, procedury, metody działania czy też pojęcia matematyczne jako takie”.

- 7 Zgodnie z art. 4 tego traktatu:

„Programy komputerowe są chronione jak utwory literackie w rozumieniu artykułu 2 konwencji berneńskiej. Ochrona ta odnosi się do programów komputerowych niezależnie od sposobu lub formy wyrażania”.

Uregulowania Unii

Dyrektywa 91/250

- 8 Motywy trzeci, siódmy, ósmy, czternasty, piętnasty, siedemnasty, osiemnasty, dwudziesty pierwszy i dwudziesty trzeci dyrektywy 91/250 przewidują:

„(3) programy komputerowe odgrywają coraz większą rolę w wielu gałęziach przemysłu, a technologia programów komputerowych może być uznawana za dziedzinę o fundamentalnym znaczeniu w rozwoju przemysłowym Wspólnoty;

[...]

(7) do celów niniejszej dyrektywy pojęcie »program komputerowy« obejmuje programy w jakiegokolwiek formie, włącznie z programami zintegrowanymi ze sprzętem komputerowym; pojęcie to obejmuje również przygotowawcze prace projektowe prowadzące do rozwoju programu komputerowego z zastrzeżeniem, że charakter prac przygotowawczych jest taki, że program komputerowy może korzystać z nich na późniejszym etapie;

(8) odnośnie do kryteriów, które powinny być stosowane przy ustalaniu, czy program komputerowy jest, czy nie jest dziełem oryginalnym, żadne testy dotyczące jakościowych czy estetycznych wartości programu nie powinny być stosowane;

[...]

(14) zgodnie z [zasadą, według której tylko wyrażony w formie program komputerowy podlega ochronie prawa autorskiego], w zakresie, w jakim logika, algorytmy i języki programowania obejmują koncepcje i zasady, te koncepcje i zasady nie podlegają ochronie zgodnie z niniejszą dyrektywą;

(15) zgodnie z ustawodawstwem i orzecznictwem państw członkowskich oraz międzynarodowymi konwencjami dotyczącymi prawa autorskiego forma wyrażenia tych koncepcji i zasad ma podlegać ochronie prawem autorskim;

[...]

(17) wyłączne prawa autora do zakazywania niedozwolonego powielania jego dzieła muszą być

poddane określonym wyjątkom w przypadku programu komputerowego pozwalającego na powielanie technicznie konieczne do używania go przez uprawnionego nabywcę; oznacza to, że ładowanie i uruchamianie konieczne do użycia kopii programu, która została zgodnie z prawem nabyta, oraz poprawianie jej błędów nie może być umownie zabronione; w braku szczegółowych przepisów umownych, włącznie z tymi, które dotyczą przypadku, kiedy kopia programu została sprzedana, jakakolwiek inna czynność konieczna do użycia [kopii] programu może być wykonywana przez uprawnionego nabywcę tej kopii zgodnie z zamierzonym celem;

(18) osobie uprawnionej do używania programu komputerowego nie można zabronić podejmowania czynności koniecznych do obserwacji, badania lub testowania funkcjonowania programu, pod warunkiem że działania te nie naruszają praw autorskich do tego programu;

[...]

(21) dlatego należy wnioskować, że w tych ograniczonych przypadkach wykonywanie powielania i translacji przez [osobę uprawnioną do używania kopii programu] lub w [jej] imieniu [...] jest prawnie dozwolone i zgodne z uczciwymi praktykami i nie uważa się za wymagające zgody uprawnionego;

[...]

(23) takiego wyjątku w sferze wyłącznych praw autora nie można wykorzystywać w sposób naruszający uzasadnione interesy uprawnionego lub sprzeczny z normalnym wykorzystaniem programu”.

9 Artykuł 1 dyrektywy 91/250, zatytułowany „Przedmiot ochrony”, stanowi:

„1. Zgodnie z przepisami niniejszej dyrektywy państwa członkowskie chronią prawem autorskim programy komputerowe w taki sposób, jak dzieła literackie w rozumieniu Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych. Do celów niniejszej dyrektywy pojęcie »programy komputerowe« obejmuje ich przygotowawczy materiał projektowy.

2. Zgodnie z niniejszą dyrektywą ochronie podlega każda forma wyrażenia programu komputerowego. Koncepcje i zasady, na których opierają się wszystkie elementy programu komputerowego, włącznie z tymi, na których opierają się ich interfejsy, nie podlegają ochronie prawa autorskiego na podstawie niniejszej dyrektywy.

3. Program komputerowy podlega ochronie, jeżeli jest oryginalny w takim rozumieniu, że jest własną intelektualną twórczością jego autora. Żadnych innych kryteriów nie stosuje się przy dokonywaniu jego kwalifikacji do ochrony”.

10 Artykuł 4 lit. a) i b) tej dyrektywy, zatytułowany „Czynności zastrzeżone”, przewiduje:

„Z zastrzeżeniem przepisów art. 5 i 6 prawa wyłączne uprawnionego w rozumieniu art. 2 obejmują prawo do wykonywania lub zezwalania na:

a) trwale lub czasowe powielanie programu komputerowego jakimikolwiek środkami i w jakiegokolwiek formie, częściowo lub w całości. W zakresie, w jakim ładowanie, wyświetlanie, uruchamianie, transmitowanie lub przechowywanie programu komputerowego wymaga takiego powielenia, takie czynności wymagają uzyskania zezwolenia uprawnionego;

- b) translację, adaptację, porządkowanie i jakiegokolwiek inne modyfikacje programu komputerowego i powielenie wyników tych działań bez uszczerbku dla praw osoby, która modyfikuje program”.

11 Zgodnie z art. 5 dyrektywy 91/250, który przewiduje wyjątki od czynności zastrzeżonych:

„1. W braku szczególnych przepisów umownych czynności określone w art. 4 lit. a) i b) nie wymagają zezwolenia uprawnionego, jeśli są konieczne do użycia programu przez uprawnionego nabywcę zgodnie z zamierzonym celem, włącznie z poprawianiem błędów.

[...]

3. Osoba mająca prawo do używania kopii programu komputerowego jest upoważniona bez zezwolenia uprawnionego obserwować, badać lub testować funkcjonowanie programu w celu ustalenia koncepcji i zasad, na których opiera się każdy z elementów programu, jeżeli robi to podczas wykonywania czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, w stosunku do którego jest uprawniona”.

12 Artykuł 6 tej dyrektywy, dotyczący dekompilacji, stanowi:

„1. Zezwolenie uprawnionego nie jest wymagane, jeśli powielanie kodu i translacja jego form w rozumieniu art. 4 lit. a) i b) jest niezbędne do otrzymania informacji koniecznych do osiągnięcia interoperacyjności niezależnie stworzonego programu komputerowego z innymi programami, z zastrzeżeniem spełnienia następujących warunków:

- a) czynności te są wykonywane przez licencjobiorcę lub osobę mającą prawo do używania kopii programu, lub upoważnioną osobę działającą w ich imieniu;
- b) informacje konieczne do osiągnięcia interoperacyjności nie były uprzednio łatwo dostępne dla osób określonych w lit. a);

[i]

- c) czynności te są ograniczone do tych części oryginalnego programu, które są niezbędne dla osiągnięcia interoperacyjności.

2. Przepisy ust. 1 nie upoważniają do tego, by informacje uzyskane na ich podstawie były:

- a) wykorzystane do celów innych niż osiągnięcie interoperacyjności niezależnie od siebie stworzonych programów komputerowych;
- b) przekazywane osobom trzecim, z wyjątkiem kiedy są konieczne dla interoperacyjności niezależnie od siebie stworzonych programów; lub
- c) wykorzystane w celu rozwijania, produkcji lub obrotu programami komputerowymi znacznie podobnymi w swoim wyrazie lub do jakichkolwiek innych czynności naruszających prawo autorskie.

3. Zgodnie z przepisami Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych niniejszy artykuł nie może być interpretowany tak, aby możliwe było jego stosowanie w sposób, który bez uzasadnienia narusza słusze interesy uprawnionego lub pozostaje w sprzeczności z normalnym korzystaniem z programu komputerowego”.

13 Zgodnie z art. 9 dyrektywy 91/250 przepisy tej dyrektywy pozostają bez uszczerbku dla jakichkolwiek innych przepisów prawa, dotyczących na przykład praw patentowych, znaków towarowych, nieuczciwej konkurencji, tajemnicy handlowej, ochrony produktów półprzewodnikowych lub prawa zobowiązań. Jakikolwiek przepisy umowne sprzeczne z art. 6 lub z wyjątkami przewidzianymi w art. 5 ust. 2 i 3 są nieważne.

Dyrektywa 2001/29

14 Dyrektywa 2001/29 zgodnie z jej motywem 20 opiera się na zasadach i regułach już ustanowionych przez dyrektywy obowiązujące w tym obszarze, a w szczególności w dyrektywie 91/250. Rozwija ona te zasady i reguły oraz umieszcza je w perspektywie społeczeństwa informacyjnego.

15 Artykuł 1 dyrektywy 2001/29 przewiduje:

„1. Niniejsza dyrektywa dotyczy ochrony prawnej praw autorskich i pokrewnych w ramach rynku wewnętrznego, ze szczególnym uwzględnieniem społeczeństwa informacyjnego.

2. Poza przypadkami wymienionymi w art. 11 niniejsza dyrektywa pozostawia niezmienione przepisy wspólnotowe i w żaden sposób nie narusza tych przepisów dotyczących:

a) ochrony prawnej programów komputerowych;

[...]”.

16 Zgodnie z art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29:

„Państwa członkowskie przewidują wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniań bezpośredniego lub pośredniego, tymczasowego lub stałego zwielokrotniania utworu, przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiegokolwiek formie, w całości lub częściowo:

a) dla autorów – w odniesieniu do ich utworów [...]”.

Uregulowania krajowe

17 Dyrektywy 91/250 i 2001/29 zostały przetransponowane do krajowego porządku prawnego przez Copyright, Designs and Patents Act 1988 (ustawę z 1988 r. w sprawie prawa autorskiego, wzorów i patentów), zmienioną Copyright (Computer Programs) Regulations 1992 [rozporządzeniem z 1992 r. w sprawie prawa autorskiego (programy komputerowe)], a także Copyright and Related Rights Regulations 2003 (rozporządzeniem z 2003 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych), (zwaną dalej „ustawą z 1988 r.”).

18 Artykuł 1 ust. 1 lit. a) ustawy z 1988 r. przewiduje, że prawo autorskie jest prawem własności oryginalnych utworów literackich, dramatycznych, muzycznych lub artystycznych. Zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. a)–d) tej ustawy „utwór literacki” oznacza każdy utwór, który nie jest utworem dramatycznym lub muzycznym, zapisany, wypowiedziany lub śpiewany, w szczególności tabelę lub kompilację inną niż baza danych, program komputerowy, przygotowawczy materiał projektowy na potrzeby programu komputerowego i bazę danych.

19 Artykuł 16 ust. 1 lit. a) wspomnianej ustawy przewiduje, że uprawniony do utworu z tytułu prawa autorskiego ma wyłączne prawo do powielania utworu.

- 20 Zgodnie z art. 16 ust. 3 lit. a) i b) ustawy z 1988 r. ograniczenie czynności na utworze przez prawo autorskie dotyczy całego utworu lub jego znacznej części, zarówno pośrednio, jak i bezpośrednio.
- 21 Na mocy art. 17 ust. 2 wspomnianej ustawy czynność powielania utworu literackiego, dramatycznego, muzycznego lub artystycznego oznacza fakt powielenia utworu w każdej formie materialnej. Obejmuje to przechowywanie dzieła na jakimkolwiek nośniku w formie elektronicznej.
- 22 Zgodnie z art. 50BA ust. 1 ustawy z 1988 r. nie stanowi naruszenia praw autorskich obserwowanie, badanie lub testowanie funkcjonowania programu komputerowego przez uprawnionego użytkownika kopii tego programu celem określenia idei i zasad, na których opiera się jakikolwiek element programu, jeśli użytkownik ten dokonuje tego podczas wykonywania czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, do których to czynności jest on uprawniony. Artykuł 50BA ust. 2 tej ustawy precyzuje, że jeżeli czynność jest dozwolona na podstawie ust. 1 tego artykułu, pozbawiony znaczenia jest fakt, czy istnieją jakakolwiek klauzula lub jakikolwiek warunek w umowie, których celem byłoby zakazanie lub ograniczenie przedmiotowej czynności.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- 23 SAS Institute jest spółką zajmującą się tworzeniem oprogramowania analitycznego. W ciągu 35 lat SAS Institute opracowała zintegrowany zestaw programów komputerowych umożliwiający użytkownikom przeprowadzanie w szerokim zakresie przetwarzania i analizy danych, w szczególności analizy statystycznej (zwany dalej „systemem SAS”). Podstawowy składnik systemu SAS, zwany „Base SAS”, umożliwia użytkownikom pisanie i uruchamianie własnych programów aplikacji w celu przystosowania systemu SAS do przetwarzania ich danych (skryptów). Skrypty takie są pisane w języku właściwym dla systemu SAS (zwanym dalej „językiem SAS”).
- 24 WPL uznała, że istnieje potencjalne zapotrzebowanie rynku na oprogramowanie zastępcze mogące wykonywać programy aplikacji napisane w języku SAS. WPL stworzyła zatem „World Programming System”, przeznaczony do emulowania zbioru funkcji komponentów SAS tak dokładnie, jak tylko to możliwe, w takim znaczeniu, że z niewielkimi wyjątkami próbowała ona zapewnić, by te same dane wejściowe dawały te same dane wyjściowe. Umożliwiłoby to użytkownikom systemu SAS uruchamianie w ramach „World Programming System” skryptów, które opracowali w celu używania z systemem SAS.
- 25 High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division, precyzuje, iż nie dowiedziono, że WPL miała w tym celu dostęp do kodu źródłowego komponentów SAS, że powieliła jakakolwiek część tekstu tego kodu ani że powieliła jakakolwiek część koncepcji strukturalnej tego kodu.
- 26 High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division, zauważa także, iż dwa uprzednio orzekające sądy uznały w ramach odrębnych spraw, że badanie przez konkurenta podmiotu praw autorskich, jak działa program, i następnie napisanie własnego programu, tak aby emulował jego działanie, nie stanowi naruszenia praw autorskich do kodu źródłowego programu komputerowego.
- 27 SAS Institute, kwestionując takie podejście, wniosła powództwo do sądu krajowego. Zarzuca ona WPL zasadniczo, że:
- powieliła podręczniki systemu SAS opublikowane przez SAS Institute, tworząc „World Programming System”, przez co naruszyła jej prawa autorskie do tych podręczników;

- pośrednio powieliła w ten sposób programy komputerowe zawierające komponenty SAS, naruszając jej prawa autorskie do tych komponentów;
- wykorzystwała wersję systemu SAS o nazwie „Learning Edition”, naruszając warunki licencji dotyczące tej wersji oraz zobowiązania zaciągnięte z tego tytułu, a także jej prawa autorskie do wspomnianej wersji, oraz
- naruszyła prawa autorskie do podręczników systemu SAS, tworząc własny podręcznik systemowy.

28 W tych okolicznościach High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division, postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy w razie gdy program komputerowy (zwany dalej »pierwszym programem«) jest chroniony prawem autorskim jako dzieło literackie, art. 1 ust. 2 [dyrektywy 91/250] należy interpretować w ten sposób, że nie stanowi naruszenia praw autorskich do pierwszego programu stworzenie przez konkurenta podmiotu praw autorskich – bez dostępu do kodu źródłowego pierwszego programu, ani bezpośrednio, ani za pomocą procedury takiej jak dekompilacja kodu obiektowego – innego programu (zwanego dalej »drugim programem«) kopiującego funkcje pierwszego programu?
- 2) Czy dla odpowiedzi na pytanie [pierwsze] mają znaczenie którekolwiek z następujących okoliczności:
 - a) charakter lub zakres zbioru funkcji pierwszego programu;
 - b) charakter lub zakres nakładów umiejętności, oceny i pracy poświęconych przez twórcę pierwszego programu na opracowanie zbioru funkcji tego programu;
 - c) poziom dokładności, z jaką zbiór funkcji pierwszego programu został powielony w drugim programie;
 - d) jeśli kod źródłowy drugiego programu powielił pewne aspekty kodu źródłowego pierwszego programu w zakresie, który wykracza poza to, co było absolutnie niezbędne dla wytworzenia tego samego zbioru funkcji co w przypadku pierwszego programu?
- 3) Czy w razie gdy pierwszy program interpretuje i uruchamia programy aplikacji napisane przez użytkowników pierwszego programu w języku programowania opracowanym przez twórcę pierwszego programu, który zawiera słowa kluczowe opracowane lub dobrane przez twórcę pierwszego programu oraz składnię opracowaną przez twórcę pierwszego programu, art. 1 ust. 2 [dyrektywy 91/250] należy interpretować w ten sposób, że nie stanowi naruszenia praw autorskich do pierwszego programu napisanie drugiego programu tak, aby interpretował i uruchamiał takie programy aplikacji przy użyciu tych samych słów kluczowych i tej samej składni?
- 4) Czy w razie gdy pierwszy program odczytuje z plików danych i zapisuje w nich w określonym formacie opracowanym przez twórcę pierwszego programu, art. 1 ust. 2 [dyrektywy 91/250] należy interpretować w ten sposób, że nie stanowi naruszenia praw autorskich do pierwszego programu napisanie drugiego programu tak, aby odczytywał z plików danych i zapisywał w nich w tym samym formacie?

- 5) Czy dla odpowiedzi na pytania [pierwsze, trzecie i czwarte] ma znaczenie, jeżeli twórca drugiego programu stworzył ten program poprzez:
- obserwowanie, badanie oraz testowanie funkcjonowania pierwszego programu; albo
 - czytanie podręcznika systemowego, opisującego funkcje pierwszego programu, stworzonego i opublikowanego przez twórcę pierwszego programu (zwanego dalej »podręcznikiem systemowym«); albo
 - zarówno a), jak i b)?
- 6) Czy w razie gdy osoba ma prawo do używania kopii pierwszego programu na podstawie licencji, art. 5 ust. 3 [dyrektywy 91/250] należy interpretować w ten sposób, że licencjobiorca jest uprawniony bez upoważnienia ze strony podmiotu praw autorskich do dokonywania czynności polegających na ładowaniu, uruchamianiu i przechowywaniu programu w celu obserwowania, testowania lub badania funkcjonowania pierwszego programu, aby ustalić koncepcje i zasady, na których opiera się którykolwiek z elementów programu, jeśli licencja zezwala licencjobiorcy na dokonywanie czynności polegających na ładowaniu, uruchamianiu i przechowywaniu pierwszego programu przy używaniu go dla określonego celu dozwolonego na podstawie licencji, ale czynności podejmowane w celu obserwowania, testowania lub badania pierwszego programu wykraczają poza zakres celu dozwolonego na podstawie licencji?
- 7) Czy art. 5 ust. 3 [dyrektywy 91/250] należy interpretować w ten sposób, że czynności polegające na obserwowaniu, testowaniu lub badaniu funkcjonowania pierwszego programu powinny być uważane za dokonywane w celu ustalenia koncepcji i zasad, na których opiera się którykolwiek z elementów pierwszego programu, gdy są wykonywane po to:
- aby ustalić sposób działania pierwszego programu, w szczególności szczegóły, które nie są opisane w podręczniku systemowym, w celu napisania drugiego programu w sposób, o którym mowa w pytaniu [pierwszym] powyżej;
 - aby ustalić, jak pierwszy program interpretuje i wykonuje instrukcje napisane w języku programowania, który jest interpretowany i wykonywany przez ten pierwszy program (zob. pytanie [trzecie] powyżej);
 - aby ustalić formaty plików danych, które są zapisywane lub odczytywane przez pierwszy program (zob. pytanie [czwarte] powyżej);
 - aby porównać wydajność drugiego programu z wydajnością pierwszego programu w celu znalezienia przyczyn różnic w wydajności programów i poprawienia wydajności drugiego programu;
 - aby przeprowadzić równoległe testy pierwszego i drugiego programu w celu porównania uzyskiwanych danych wyjściowych w toku opracowywania drugiego programu, w szczególności przez uruchamianie tych samym skryptów testowych przez zarówno pierwszy, jak i drugi program;
 - aby ustalić dane wyjściowe pliku dziennika wytwarzane przez pierwszy program w celu stworzenia pliku dziennika identycznego lub o podobnym wyglądzie;
 - aby powodować wyświetlanie przez pierwszy program danych (konkretnie danych

zestawiających kody pocztowe z poszczególnymi stanami w Stanach Zjednoczonych) dla celów ustalenia, czy odpowiadają one oficjalnym bazom danych tychże danych, a jeśli nie odpowiadają, aby zaprogramować drugi program w taki sposób, żeby jego odpowiedź była taka sama jak pierwszego programu na te same dane wejściowe?

- 8) Czy w razie gdy podręcznik systemowy jest chroniony prawem autorskim jako dzieło literackie, art. 2 lit. a) [dyrektywy 2001/29] należy interpretować w ten sposób, że stanowi naruszenie praw autorskich do tego podręcznika powielenie lub powielenie w znacznej części przez twórcę drugiego programu w tym programie któregośkolwiek z następujących elementów opisanych w tym podręczniku:
- a) wyboru działań statystycznych, które zostały wprowadzone w pierwszym programie;
 - b) wzorów matematycznych użytych w podręczniku systemowym do opisanie tych działań;
 - c) poszczególnych poleceń lub kombinacji poleceń, poprzez które działania te mogą być wywoływane;
 - d) opcji przewidzianych przez twórcę pierwszego programu dla różnych poleceń;
 - e) słów kluczowych i składni rozpoznawanych przez pierwszy program;
 - f) wartości domyślnych, które twórca pierwszego programu postanowił wprowadzić na wypadek nieokreślenia przez użytkownika poszczególnego polecenia lub opcji;
 - g) ilości iteracji, które pierwszy program będzie wykonywał w określonych okolicznościach?
- 9) Czy art. 2 lit. a) [dyrektywy 2001/29] należy interpretować w ten sposób, że stanowi naruszenie praw autorskich do podręcznika systemowego powielenie lub powielenie w znacznej części w podręczniku systemowym opisującym drugi program słów kluczowych i składni rozpoznawanych przez pierwszy program?”

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań od pierwszego do piątego

- 29 Za pomocą tych pytań sąd krajowy dąży w istocie do ustalenia, czy art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250 należy interpretować w ten sposób, że zbiór funkcji programu komputerowego oraz język programowania i format plików danych używanych w ramach programu komputerowego w celu korzystania z pewnych jego funkcji stanowią formę wyrażenia tego programu i mogą z tego tytułu podlegać ochronie przyznawanej programom komputerowym przez prawo autorskie w rozumieniu tej dyrektywy.
- 30 Zgodnie z art. 1 ust. 1 dyrektywy 91/250 programy komputerowe są chronione prawem autorskim w taki sposób jak dzieła literackie w rozumieniu konwencji berneńskiej.
- 31 Artykuł 1 ust. 2 tej dyrektywy rozciąga tę ochronę na każdą formę wyrażenia programu komputerowego. Uściśla on jednakże, że koncepcje i zasady, na których opierają się wszystkie elementy programu komputerowego, włącznie z tymi, na których opierają się ich interfejsy, nie podlegają ochronie prawa autorskiego na podstawie wspomnianej dyrektywy.

- 32 Motyw czternasty dyrektywy 91/250 potwierdza w tym względzie, że zgodnie z zasadą, według której tylko wyrażony w formie program komputerowy podlega ochronie prawa autorskiego, w zakresie, w jakim logika, algorytmy i języki programowania obejmują koncepcje i zasady, owe koncepcje i zasady nie podlegają ochronie zgodnie z tą dyrektywą. W motywie piętnastym wskazano, że zgodnie z ustawodawstwem i orzecznictwem państw członkowskich oraz międzynarodowymi konwencjami dotyczącymi prawa autorskiego forma wyrażenia tych koncepcji i zasad ma podlegać ochronie prawem autorskim.
- 33 Co się tyczy prawa międzynarodowego, zarówno art. 2 traktatu WIPO o prawie autorskim, jak i art. 9 ust. 2 TRIPS stanowią, że ochrona prawa autorskiego obejmuje formę wyrażania, a nie idee, procedury, metody działania czy też pojęcia matematyczne jako takie.
- 34 Artykuł 10 ust. 1 TRIPS przewiduje, że programy komputerowe, zarówno w kodzie źródłowym, jak i obiektowym, będą chronione jak dzieła literackie na podstawie konwencji berneńskiej.
- 35 W wyroku, który został wydany po złożeniu wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w niniejszej sprawie, Trybunał dokonał wykładni art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250 w ten sposób, że przedmiot ochrony przyznanej przez tę dyrektywę obejmuje program komputerowy we wszystkich jego formach wyrażenia, takich jak kod źródłowy i kod obiektowy, które umożliwiają jego powielanie w różnych językach informatycznych (wyrok z dnia 22 grudnia 2010 r. w sprawie C-393/09 *Bezpečnostní softwarová asociace*, C-393/09, dotychczas nieopublikowany w Zbiorze, pkt 35).
- 36 Zgodnie z motywem siódmym zdanie drugie dyrektywy 91/250 pojęcie programu komputerowego obejmuje również przygotowawcze prace projektowe prowadzące do rozwoju programu komputerowego z zastrzeżeniem, że charakter prac przygotowawczych jest taki, iż program komputerowy może korzystać z nich na późniejszym etapie.
- 37 Zatem przedmiot ochrony dyrektywy 91/250 obejmuje formy wyrażenia programu komputerowego, jak również przygotowawcze prace projektowe pozwalające na, odpowiednio, powielanie lub późniejsze stworzenie takiego programu (ww. wyrok w sprawie *Bezpečnostní softwarová asociace*, pkt 37).
- 38 Trybunał wniósł z tego, że kod źródłowy i kod obiektowy programu komputerowego stanowią formy jego wyrażenia, które w związku z tym zasługują na objęcie ich ochroną przyznaną programom komputerowym przez prawo autorskie na podstawie art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250. Natomiast co się tyczy graficznego interfejsu użytkownika, Trybunał orzekł, że interfejs taki nie pozwala na powielanie programu komputerowego, lecz stanowi po prostu element tego programu, za pomocą którego użytkownicy wykorzystują właściwości omawianego programu (ww. wyrok w sprawie *Bezpečnostní softwarová asociace*, pkt 34, 41).
- 39 Na podstawie powyższych względów należy stwierdzić, że co się tyczy elementów programu komputerowego będących przedmiotem pytań od pierwszego do piątego, ani zbiór funkcji programu komputerowego, ani język programowania i format plików danych używanych w ramach programu komputerowego w celu korzystania z pewnych jego funkcji nie stanowią formy wyrażenia tego programu w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250.
- 40 Jak bowiem wskazał rzecznik generalny w pkt 57 opinii, przyjęcie, że zbiór funkcji programu komputerowego mógłby być chroniony prawem autorskim, oznaczałoby umożliwienie monopolizowania koncepcji kosztem postępu technicznego i rozwoju przemysłowego.

- 41 Ponadto w pkt 3.7 uzasadnienia projektu dyrektywy 91/250 [COM(88) 816] wskazano, że podstawową zaletą ochrony programów komputerowych przez prawo autorskie jest objęcie ochroną wyłącznie indywidualnego wyrażenia utworu i pozostawienie innym autorom zamierzonej swobody tworzenia podobnych, a nawet identycznych programów, o ile nie są one wynikiem powielenia.
- 42 Co się tyczy języka programowania i formatu plików danych używanych w ramach programu komputerowego do interpretowania i uruchamiania programów aplikacji napisanych przez użytkowników oraz do odczytywania i zapisywania danych w określonym formacie plików danych, chodzi tu o elementy tego programu, za pomocą których użytkownicy korzystają z pewnych funkcji wspomnianego programu.
- 43 Należy uściślić w tym kontekście, że gdyby osoba trzecia uzyskała część kodu źródłowego lub kodu obiektowego dotyczącego języka programowania lub formatu plików danych używanych w ramach programu komputerowego i za pomocą tego kodu stworzyła w swoim własnym programie komputerowym elementy podobne, postępowanie takie mogłoby stanowić częściowe powielenie w rozumieniu art. 4 lit. a) dyrektywy 91/250.
- 44 Jak zaś wynika z postanowienia odsyłającego, WPL nie miała dostępu do kodu źródłowego programu SAS Institute ani nie dokonała dekompilacji kodu obiektowego tego programu. Dzięki obserwowaniu, badaniu i testowaniu zachowania się programu SAS Institute WPL powieliła jego zbiór funkcji, używając tego samego języka programowania i tego samego formatu plików danych.
- 45 Należy ponadto zauważyć, iż stwierdzenie poczynione w pkt 39 niniejszego wyroku nie może mieć wpływu na to, że język SAS i format plików danych SAS Institute mogą korzystać, jako utwory, z ochrony przewidzianej prawem autorskim na mocy dyrektywy 2001/29, jeżeli stanowią one wyraz własnej twórczości intelektualnej ich autora (zob. ww. wyrok w sprawie *Bezpečnostní softwarová asociace*, pkt 44–46).
- 46 Na pytania od pierwszego do piątego należy zatem odpowiedzieć, iż art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250 należy interpretować w ten sposób, że ani zbiór funkcji programu komputerowego, ani język programowania i format plików danych używanych w ramach programu komputerowego w celu korzystania z pewnych jego funkcji nie stanowią formy wyrażenia tego programu i nie podlegają z tego tytułu ochronie przyznawanej programom komputerowym przez prawo autorskie w rozumieniu tej dyrektywy.

W przedmiocie pytań szóstego i siódmego

- 47 Za pomocą tych pytań sąd krajowy dąży w istocie do ustalenia, czy art. 5 ust. 3 dyrektywy 91/250 należy interpretować w ten sposób, że osoba, która uzyskała kopię programu komputerowego na podstawie licencji, jest upoważniona bez zezwolenia podmiotu prawa autorskiego do tego programu, by obserwować, badać lub testować jego funkcjonowanie z zamiarem ustalenia koncepcji i zasad, na których opiera się każdy z elementów wspomnianego programu, gdy dokonuje czynności objętych tą licencją w celu wykraczającym poza określone w niej ramy.
- 48 W sprawie przed sądem krajowym z postanowienia odsyłającego wynika, że WPL zgodnie z prawem nabyła kopie wersji edukacyjnej programu SAS Institute, które zostały dostarczone w drodze licencji „click-through”, na mocy której nabywca akceptował warunki tej licencji przed uzyskaniem dostępu do oprogramowania. Warunki wspomnianej licencji zastrzegały, że jest ona udzielana na cele inne niż produkcyjne. Według sądu krajowego WPL używała różnych kopii wersji edukacyjnych programu SAS Institute, aby dokonywać czynności wychodzących poza zakres rzeczowej licencji.

- 49 W rezultacie sąd ten zastanawia się, czy cel, w jakim bada się lub obserwuje funkcjonowanie programu komputerowego, ma wpływ na możliwość powoływania się przez osobę, która uzyskała licencję, na wyjątek z art. 5 ust. 3 dyrektywy 91/250.
- 50 Na podstawie brzmienia tego przepisu należy zauważyć, że po pierwsze, licencjobiorca ma prawo obserwować, badać lub testować funkcjonowanie programu komputerowego w celu ustalenia koncepcji i zasad, na których opiera się każdy z elementów programu.
- 51 W tym względzie art. 5 ust. 3 dyrektywy 91/250 ma na celu zapewnienie, by koncepcje i zasady, na których opiera się każdy z elementów programu komputerowego, nie były chronione przez podmiot prawa autorskiego za pomocą umowy licencyjnej.
- 52 Przepis ten jest zatem spójny z podstawową zasadą wyrażoną w art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250, stanowiącą, że ochronie przewidzianej w tej dyrektywie podlega każda forma wyrażenia programu komputerowego, a koncepcje i zasady, na których opierają się wszystkie elementy programu komputerowego, nie podlegają ochronie prawa autorskiego na podstawie tej dyrektywy.
- 53 Artykuł 9 ust. 1 dyrektywy 91/250 dodaje ponadto, że jakiegokolwiek przepisy umowne sprzeczne z wyjątkami przewidzianymi w art. 5 ust. 2 i 3 tej dyrektywy są nieważne.
- 54 Po drugie, na mocy art. 5 ust. 3 licencjobiorca może ustalać koncepcje i zasady, na których opiera się każdy z elementów programu komputerowego, jeżeli robi to podczas wykonywania czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, w stosunku do którego jest uprawniony.
- 55 Wynika z tego, że ustalenie tych koncepcji i zasad może być dokonywane w ramach czynności dozwolonych na podstawie licencji.
- 56 Ponadto w motywie osiemnastym dyrektywy 91/250 wyjaśniono, że osobie uprawnionej do używania programu komputerowego nie można zabronić podejmowania czynności koniecznych do obserwacji, badania lub testowania funkcjonowania programu, pod warunkiem że działania te nie naruszają praw autorskich do wspomnianego programu.
- 57 Chodzi w tym względzie, jak wskazuje rzecznik generalny w pkt 95 opinii, o czynności wyszczególnione w art. 4 lit. a) i b) dyrektywy 91/250, który określa przysługujące uprawnionemu prawa wyłączne do wykonywania lub zezwalania, oraz o art. 5 ust. 1 tej dyrektywy, dotyczący czynności koniecznych do użycia programu przez uprawnionego nabywcę zgodnie z zamierzonym celem, włącznie z poprawianiem błędów.
- 58 W tym ostatnim względzie w motywie osiemnastym dyrektywy 91/250 uściślono bowiem, że ładowanie i uruchamianie konieczne do tego użycia nie może być umownie zabronione.
- 59 W rezultacie podmiot prawa autorskiego do programu komputerowego nie może, powołując się na umowę licencyjną, zabronić osobie, która nabyła tę licencję, ustalania koncepcji i zasad, na których opierają się wszystkie elementy tego programu, gdy dokonuje ona czynności, których wykonywanie jest dozwolone na mocy wspomnianej licencji, oraz ładowania i uruchamiania koniecznego do używania programu komputerowego, pod warunkiem że osoba ta nie narusza praw wyłącznych podmiotu uprawnionego do tego programu.
- 60 Co się tyczy tej ostatniej przesłanki, w art. 6 ust. 2 lit. c) dyrektywy 91/250, dotyczącym dekompilacji, uściślono w istocie, że nie upoważnia ona do tego, by informacje uzyskane na jej

podstawie były wykorzystane w celu rozwijania, produkcji lub obrotu programami komputerowymi znacznie podobnymi w swoim wyrazie lub do jakichkolwiek innych czynności naruszających prawo autorskie.

61 Należy zatem zauważyć, że prawo autorskie do programu komputerowego nie może zostać naruszone, gdy – jak w niniejszym przypadku – uprawniony nabywca licencji nie miał dostępu do kodu źródłowego programu komputerowego, którego dotyczy ta licencja, a ograniczył się do badania, obserwowania i testowania tego programu w celu powielania jego zbioru funkcji w drugim programie.

62 W tych okolicznościach na pytania szóste i siódme należy odpowiedzieć, iż art. 5 ust. 3 dyrektywy 91/250 należy interpretować w ten sposób, że osoba, która uzyskała kopię programu komputerowego na podstawie licencji, jest upoważniona bez zezwolenia podmiotu prawa autorskiego do tego programu, by obserwować, badać lub testować funkcjonowanie tego programu w celu ustalenia koncepcji i zasad, na których opiera się każdy z elementów wspomnianego programu, gdy dokonuje czynności objętych tą licencją oraz ładowania i uruchamiania koniecznego do używania programu komputerowego, pod warunkiem że osoba ta nie narusza praw wyłącznych podmiotu prawa autorskiego do tego programu.

W przedmiocie pytań ósmego i dziewiątego

63 Za pomocą tych pytań sąd krajowy w istocie dąży do ustalenia, czy art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że powielenie w programie komputerowym lub w podręczniku użytkownika tego programu niektórych elementów opisanych w podręczniku użytkownika innego programu komputerowego chronionego prawem autorskim stanowi naruszenie tego prawa do tego podręcznika.

64 Z postanowienia odsyłającego wynika, że podręcznik użytkownika programu komputerowego SAS Institute jest utworem literackim chronionym w rozumieniu dyrektywy 2001/29.

65 Trybunał orzekł już, że poszczególne części utworu podlegają ochronie na podstawie art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, pod warunkiem że zawarte są w nich określone elementy stanowiące wyraz własnej twórczości intelektualnej autora tego utworu (wyrok z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie C-5/08 Infopaq International, Zb.Orz. s. I-6569, pkt 39).

66 W niniejszym przypadku słowa kluczowe, składnia, polecenia i kombinacje poleceń, opcje, wartości domyślne oraz iteracje składają się ze słów, liczb i pojęć matematycznych, które rozpatrywane oddzielnie nie stanowią jako takie twórczości intelektualnej autora programu komputerowego.

67 Wyłącznie w drodze wyboru, układu i połączenia tych słów, liczb i pojęć matematycznych autor ma możliwość wyrażenia swojej twórczej inwencji w sposób oryginalny i stworzenia rezultatu, czyli stanowiącego twórczość intelektualną podręcznika użytkownika programu komputerowego (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Infopaq International, pkt 45).

68 Do sądu odsyłającego należy sprawdzenie, czy powielenie wspomnianych elementów stanowi powielenie wyrazu własnej twórczości intelektualnej autora podręcznika użytkownika programu komputerowego rozpatrywanego w sprawie przed sądem krajowym.

69 W tym względzie badanie w świetle dyrektywy 2001/29 powielenia tych elementów podręcznika użytkownika programu komputerowego powinno być takie samo bez względu na to, czy chodzi o opracowanie drugiego programu czy podręcznika użytkownika tego drugiego programu.

70 W rezultacie w świetle powyższych rozważań na pytania ósme i dziewiąte należy odpowiedzieć, iż art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że powielenie w programie komputerowym lub w podręczniku użytkownika tego programu niektórych elementów opisanych w podręczniku użytkownika innego programu komputerowego chronionego prawem autorskim może stanowić naruszenie prawa autorskiego przysługującego do tego podręcznika, jeśli – czego sprawdzenie należy do sądu krajowego – owo powielenie stanowi wyraz własnej twórczości intelektualnej autora podręcznika użytkownika programu komputerowego chronionego prawem autorskim.

W przedmiocie kosztów

71 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 1 ust. 2 dyrektywy Rady 91/250/EWG z dnia 14 maja 1991 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych należy interpretować w ten sposób, że ani zbiór funkcji programu komputerowego, ani język programowania i format plików danych używanych w ramach programu komputerowego w celu korzystania z pewnych jego funkcji nie stanowią formy wyrażenia tego programu i nie podlegają z tego tytułu ochronie przyznawanej programom komputerowym przez prawo autorskie w rozumieniu tej dyrektywy.**
- 2) **Artykuł 5 ust. 3 dyrektywy 91/250 należy interpretować w ten sposób, że osoba, która uzyskała kopię programu komputerowego na podstawie licencji, jest upoważniona bez zezwolenia podmiotu prawa autorskiego do tego programu, by obserwować, badać lub testować funkcjonowanie tego programu w celu ustalenia koncepcji i zasad, na których opiera się każdy z elementów wspomnianego programu, gdy dokonuje czynności objętych tą licencją oraz ładowania i uruchamiania koniecznego do używania programu komputerowego, pod warunkiem że osoba ta nie narusza praw wyłącznych podmiotu prawa autorskiego do tego programu.**
- 3) **Artykuł 2 lit. a) dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym należy interpretować w ten sposób, że powielenie w programie komputerowym lub w podręczniku użytkownika tego programu niektórych elementów opisanych w podręczniku użytkownika innego programu komputerowego chronionego prawem autorskim może stanowić naruszenie prawa autorskiego przysługującego do tego podręcznika, jeśli – czego sprawdzenie należy do sądu krajowego – owo powielenie stanowi wyraz własnej twórczości intelektualnej autora podręcznika użytkownika programu komputerowego chronionego prawem autorskim.**

Podpisy

* Język postępowania: angielski.